WIKIPEDIA

Skots

in Wikipedia, die vrye ensiklopedie

Skots (*Scots*, soms ook *Inglis*, *Lallans*, *Doric* of *braid Scots* genoem) is die algemene naam wat na die Germaanse taal van Skotland verwys wat tradisioneel hoofsaaklik in dié land se laerliggende dele gebesig word. Dit word soms ook beskou as 'n Engelse dialek. Skots moet nie verwar word met Skotse Gaelies nie, 'n selfstandige Keltiese taal wat vroeër veral in die Skotse Hoogland gepraat is en nou verwant is aan Iers.

Met die sogenaamde *Plantations*, die grootskaalse vestiging van Skotse gesinne in Ulster vanaf die 17de eeu, is Skots ook na die noorde van Ierland oorgeplant. Dié streeksvariant staan bekend as Ulster-Skots (*Ulster Scots* of *Ullans*). Noord-Ierse sprekers verwys daarna ook as *the Hamely Tongue*.

Skots **Scots**	
Gepraat in:	Republiek Ierland Verenigde Koninkryk
Gebied:	Noord-Ierland Skotland
Totale sprekers:	100 000[1]
Taalfamilie:	Indo-Europees Germaans Wes-Germaanse Anglies **Skots**
Skrifstelsel:	Latynse alfabet
Amptelike status	
Amptelike taal in:	Geen ampstaalstatus nie, maar erkenning as tradisionele of minderheidstaal in Skotland en Noord-Ierland
Gereguleer deur:	-
Taalkodes	
ISO 639-1:	*geen*
ISO 639-2:	`sco`
ISO 639-3:	`sco (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=sco)`

Standbeeld van Robert Burns in die Australiese hoofstad Canberra

Inhoud

Gekiedenis
Hoofdialekte
Woordeskat
Grammatika
Uitspraak
Verwysings
Eksterne skakels

Gekiedenis

Skots het sy oorsprong in die vroeg-Middeleeuse Germaanse immigrasiegolwe. Sedert die vyfde eeu n.C. het baie Angele hulle in die suide van Skotland gevestig. Hulle het 'n Germaanse taal gepraat wat nou verwant was aan die dialekte van die Sakse en Jute, twee ander Germaanse volksgroepe wat hulle terselfdertyd in Engeland gevestig het. Noordelike Angel-Saksiese dialekte is vanaf die 7de eeu ook in Lothian gebesig; hier is ook die meeste plekname van Germaanse herkoms.

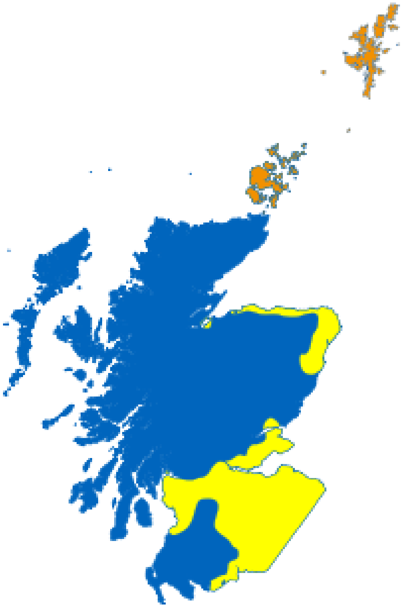

Geskatte verspreiding van Skots, Skots-Gaelies en Norn ('n Skandinawiese dialek op die Orkney-, Shetland- en Hebride-eilande) omstreeks 1400:

🟦 Skots-Gaelies
🟨 Skots
🟧 Norn

Adam Loutful het in 1494 na die Skotse taal sowel as *Inglis* asook as *Scottis* verwys. Skots het sy eie spelling en vertaling van die Bybel, en dit was die taal van die Skotse koningshof wat as die voorbeeld vir die standaardisering van Skots gedien het – eerder as dié van sy Engelse eweknie.

Nota: Hierdie bladsy kan IFA fonetiese simbole in Unicode bevat.

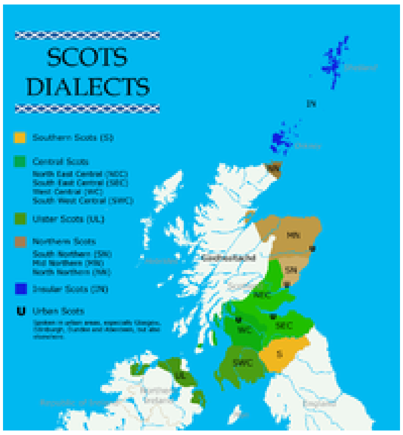
SCOTS
DIALECTS
Southern Scots (S)
Central Scots
North East Central (NEC)
South East Central (SEC)
West Central (WC)
South West Central (SWC)
Ulster Scots (UL)
Northern Scots
South Northern (SN)
Mid Northern (MN)
North Northern (NN)
Insular Scots (IN)
U Urban Scots
IN
NN
MN
SN
NEC
WC
SEC
SWC
S
UL
Gàidhealtachd

Die hoofdialekte van Skots

Die taal het sy bloeitydperk in die 16de eeu beleef. Met die vereniging van die twee koninkryke Skotland en Engeland in 1603 en die samesmelting van die twee parlemente in 1707 is die taal se status afgeskaal. Dit het egter die omgangstaal van die Germaanssprekende Skotte gebly en is deur Skotse digters en skrywers soos Robert Burns en Walter Scott ook ná die vereniging van Skotland en Engeland steeds as literêre taal gebruik.

Twee groot woordeboeke word sedert 1931 saamgestel: *A Dictionary of the Older Scottish Tongue*, wat die taalgebruik voor 1700 vermeld, en *The Scottish National Dictionary*, 'n woordeboek met sowat 50 000 inskrywings wat op die moderne Skotse taal fokus, en in 1927 begin is. David Murison, dosent in Skots aan die Universiteite van St. Andrews en Aberdeen, was vanaf 1946 die uitgewer van die woordeboek. Die tiende en laaste boekdeel het in 1976 verskyn. Die *Linguistic Survey of Scotland* versamel inligting oor die Skotse en Gaeliese taal en het in 1975 die eerste boekdeel van die *Linguistic Atlas of Scotland* gepubliseer.

In Noord-Ierland is die gebruik van Ulster-Skots dekades lank as "slegte Engels" afgemoedig. Intussen is liggame soos die *Ulster-Scots Agency*, die *Ulster-Scots Academy* en sy susterorganisasie, die *Ulster-Scots Language Society*, besig om aktiewe taalgebruik en akademiese navorsing te bevorder. Belangrike projekte sluit die Ulster-Skotse vertaling van die vier Evangelies en die publikasie van 'n grammatika en historiese Engels-Ulster-Skotse woordeboek in.[2]

Hoofdialekte

Die Skotse taalgebied word in vier dialekstreke verdeel wat verder onderverdeel kan word in tien kleiner dialekgebiede[3]

- Eiland-Skots of *Insular Scots* (Orkney en Shetland),
- Noord-Skots of *Northern Scots* (Caithness, North East, East Angus en Kincardine),

- Sentraal-Skots of *Central Scots* (East Central North, East Central South, West Central en South Central), en
- Suid-Skots of *Southern Scots* (ook bekend as *Border Scots*, in die Borders- of Grensstreek).

Noord-Skots toon invloede van Noorse dialekte van Skandinawiese setlaars wat hulle in Skotland gevestig het, terwyl Suid-Skots nou verwant is aan die dialekte van Noord-Engeland. Ulster-Skots – die Noord-Ierse variant van Skots – word as 'n uitbreiding van Sentraal-Skots geklassifiseer.

Woordeskat

Skots is deurspek met enkele Keltiese leenwoorde, soos *galore* (baie) wat sy oorsprong in Gaelies *gu leor* het. Met die stigting van Skandinawiese nedersettings en as gevolg van die nou bande wat tydens die 15de en 16de eeu met Frankryk gehandhaaf is, is 'n aantal Noorse, Nederlandse, Nedersaksiese en Franse woorde in Skots ingeburger. Nedersaksies *kirk*, *kark* (kerk) het *kirk* in Skots geword, terwyl Engels *church* gebruik.

'n Klompie Skotse woorde staan dwarsdeur die Engelstalige wêreld bekend: *Lass* en *lassie* (meisie), *auld* (Engels: *old*, ou(d)), *burn* (van Oud-Engels *burna*, klein rivier), *muckle* (Engels: *mickle*; baie, groot), *syne* (Engels: *since*, sedert, nadat) en *wee* (van Middel-Engels *wei*, klein) is net enkele voorbeelde.

Robert Huddlestone (1814 - 1887)

Ulster-Skotse digkuns deur Robert Huddlestone (1814–1887) op Writers' Square in Belfast, Noord-Ierland

Grammatika

Die grammatika toon nie baie afwykings van die Engelse standaardtaal nie, alhoewel daar enkele spesifieke Skotse sinspatrone is, wat byvoorbeeld die gebruik van partikels betref:

- Skots gebruik die intensiteitspartikel *aye*: *She is aye busy*. (Sy is baie besig).
- Skots gebruik 'n ontkenningspartikel, *na*: *He canna sing*. (Hy kan nie sing nie.)

WHILES
THE RICHT
WURD IS
“NAA”
United Unionists

Ulster-Skots as medium in die politieke diskoers in Noord-Ierland
Troubled Images Exhibition, Linen Hall Library, Belfast

Uitspraak

- Skots het soms **/e/** in plaas van die Engelse **/ou/**: *stane* (steen, Engels *stone*), *hame* (tuiste, huis, heim, Engels *home*).
- Skots gebruik soms **/u/**, waar Engels 'n **/au/**-klank het: *doun* (af/neer/onder, Engels *down*).
- Skots het 'n **/x/**-klank, net soos in Afrikaans lig, in *loch*; *licht* en *nicht* word soms /liegt/ en /niegt/ uitgespreek.

Verwysings

1. (en) ethnologue.com: *Scots* (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=sco).
2. *ulsterscotsacademy.com: The Ulster-Scots Academy. Besoek op 11 Desember 2016* (http://www.ulsterscotsacademy.com/)

3. *Scots Language Centre: The Main Dialects of Scots. Besoek op 23 November 2017* (https://www.scotslanguage.com/pages/view/id/10)

Eksterne skakels

Wikimedia Commons bevat media in verband met ***Skots***.

Sien ***Skots*** in Wiktionary, die vrye woordeboek.

Inleiding tot die Skotse taal, sy grammatika en woordeskat

- *Scots Online* (http://www.scots-online.org/)

Dictionar o the Scots Leid | Dictionary of the Scots Language (DSL)

- *DSL* (https://dsl.ac.uk/)

Scots Leid Associe | Scots Language Society in Dundee

- *The Scots Language Society* (http://www.lallans.co.uk/)

Scots Language Centre in Perth, Skotland

- *Scots Language Centre* (http://www.scotslanguage.com/)

Words Without Borders – The Online Magazine for International Literature

- Peter Constantine: Scots: *The Auld an Nobill Tung*, June 2004 issue (http://www.wordswithoutborders.org/?lab=ScotsEssay)

Indo-Europese tale: Kentum-tale: *Germaanse tale*
Noord-Germaanse tale:
Deens | Faroëes | Noors (Bokmål, Nynorsk) | Sweeds | Yslands
Wes-Germaanse tale:
Afrikaans | Duits | Engels | Fries (Noord-Fries, Oos-Fries/Saterfries, Wes-Fries) | Jiddisj | Limburgs | Luxemburgs | Nederduits | Nederlands (Oos-Vlaams, Wes-Vlaams) | Nedersaksies (Wes-Veluws) | Skots
Oos-Germaanse tale:
Boergondies (†) | Goties (†) | Vandaals (†)

Normdata	BNF: cb12099323z (https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb12099323z) (data) (https://data.bnf.fr/ark:/12148/cb12099323z) · GND: 7684708-1 (https://d-nb.info/gnd/7684708-1) · LCCN: sh85118883 (https://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85118883) · NDL: 00571671 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00571671)

Ontsluit van "https://af.wikipedia.org/w/index.php?title=Skots&oldid=2197924"

Die bladsy is laas op 31 Mei 2020 om 21:33 bygewerk.

Die teks is beskikbaar onder die lisensie Creative Commons Erkenning-Insgelyks Deel. Aanvullende voorwaardes kan moontlik ook van toepassing wees. Sien die Algemene Voorwaardes vir meer inligting.